

‘Less is more’

Over doelgerichte en effectieve feedback

Auteur: [Renske Valk](#), hoofdredacteur tijdschrift Van Twaalf tot Achttien

Op 13 november verzorgde Harry Fletcher-Wood, expert in feedback en responsive teaching, een keynote op de Conferentie Formatief toetsen (Hogeschool Utrecht, Universiteit Maastricht, Universiteit Twente, de Wageningen Universiteit, SLO). Een dag later gaf hij een masterclass aan leraren uit het [leernetwerk Formatief toetsen](#). Een bijeenkomst van twee uur, een duidelijke boodschap: ‘less is more’. Over doelgerichte en effectieve feedback. We geven we je krenten uit de pap, inclusief interessante downloads (hyperlinks in de tekst).

Harry Fletcher-Wood is een aimabele en tevens punctuele man. Hij start met de masterclass precies op tijd, en dat geldt ook voor de afsluiting. Hij

geeft de deelnemers 6 minuten voor een opdracht (en geen 7) en regelmatig haalt hij zijn handen over zijn gezicht, alsof het op die manier beter lukt om precies het juiste antwoord op een vraag te leveren. Hij spreekt op rustige toon maar wel snel: het is opletten geblazen.

De deelnemers aan deze masterclass zijn vo-leraren – van natuurkunde tot Nederlands – die deel uitmaken van het leernetwerk Formatief Evalueren. Zij volgen deze masterclass en hopen zo weer wat verder te komen, want – zo hebben ze tevoren laten weten – de eerste stappen van het cyclische proces van formatief werken lukken behoorlijk goed, maar dan. Gericht feedback geven in een klas van 30 leerlingen valt niet mee. Hoe zorg je ervoor dat jouw feedback op maat is en ook daadwerkelijk door leerlingen wordt opgepakt?

Harry Fletcher-Wood was geschiedenisleraar, werd onderwijsonderzoeker en houdt zich op dit moment vooral bezig met de professionele ontwikkeling van leraren. Hij leidt het Teacher Education Program op het Ambition Institute in Manchester. Harry heeft op scholen in Japan, India en Londen gewerkt en hij heeft twee boeken geschreven: *Ticked Off*, over het gebruik van checklists in de klas en *Responsive Teaching*, over planning en formatieve beoordeling.

Zuinig zijn

Een belangrijke eerste les van de ochtend is: doseren. Wees zuinig met je energie, je moet als leraar langer mee dan vandaag. Ieders werkgeheugen is beperkt, ook dat van leerlingen. Stop daar dus niet teveel tegelijk in. Neem evenmin zelf teveel hooi op je vork, met het risico dat alles sneuvelt. Ga daarom pas over tot het geven van feedback als je feedback ook daadwerkelijk iets teweeg gaat brengen. Dat, vinden de deelnemers, is een welkome boodschap. De vraag is wel: hoe dan?

Wel, door vooral selectief te zijn, zegt Fletcher. De [ppt-dia's](#) volgen elkaar nu snel op, waaronder die van Fletchers [decision-tree](#). Het is op de eerste plaats niet altijd nodig om feedback te geven. Als de lesopbouw goed is ontworpen en goed wordt uitgevoerd kan de noodzaak tot feedback in de loop van de les verdampen. Verder is het zaak om precies te zijn in de opdrachten waarmee je leerlingen aan het werk zet zodat je ook in je feedback selectief kan zijn. Ga niet alles van commentaar voorzien. Kies er bijvoorbeeld voor, om je in een essayopdracht alleen te concentreren op de

openingszinnen. Laat de rest even zitten, ook al past dat niet echt bij een leraar, en vertrouw erop dat die andere zaken echt wel aan de orde komen op een later moment. Denk aan de cognitieve belasting!

Geef je feedback, doe dat dan *to the point*. Fletcher laat wat dia's zien van correctiewerk en iedereen lacht. Ja, zo gaat dat: je begint in de kantlijn te schrijven en voor je het weet staat de hele kantlijn volgepriegeld met rode pen. Breng dit terug naar de essentie, misschien zelfs met afgesproken symbolen. Fletcher werkt zelf met gekleurde bolletjes. Wring jezelf ook niet in allerlei bochten om leerlingen een opdoemende kenniskloof zelf te laten dichten. Geef die ontbrekende informatie of leg kort iets uit, zodat leerlingen weer verder kunnen. En: soms is wat een leerling aflevert gewoon nog niet voldragen. Stuur een leerling dan met enkele opmerkingen terug om zijn werk optimaal te maken. Pas daarna heeft feedback zin en is de leerling er ook ontvankelijk voor. Met andere woorden: stel feedback uit, duw het naar achteren in het proces, maak er geen schot hagel van, maar wees economisch en doelgericht.

Daarbij, zegt Fletcher, feedback werkt niet altijd positief. Wie kan uit eigen ervaring meer vertellen

over het negatieve effect dat feedback kan hebben? De ervaringen onder de deelnemers zijn legio. Feedback kan leerlingen het gevoel geven dat ze alles weer opnieuw moeten doen, en ze hadden er al zoveel tijd in gestoken. Of: een leerling heeft eigenlijk niet zijn best gedaan op de taak, feedback is eigenlijk zinloos. Of: teveel feedback-momenten kunnen ervoor zorgen dat leerlingen ophouden om zelf actief na te denken over hun verrichtingen. Ze maken zichzelf helemaal afhankelijk van de te ontvangen feedback.

Het is tijd om de nieuw opgedane wijsheid toe te passen. De deelnemers gaan in twee- of drietallen aan het werk met meegebracht werk van leerlingen. De eerste vaststelling volgt al snel: economisch zijn met feedback betekent ook: zorgvuldiger de opdracht formuleren. 'Ik moet dit op een andere manier vragen!'

Kwesties

De deelnemers aan de masterclass zijn geen beginners. Ze hebben in hun eigen klassen al veel geleerd en uitgetoet in hun klassen, maar vragen blijven er altijd. Men deelt deze met elkaar. Bijvoorbeeld hoe je een goede inschatting maakt van dat uitstellen van feedback? Het is best lastig om dat van iedere leerling in beeld te hebben. Of om feedback te geven waarmee de leerling wat langer zelf aan de slag kan. En: is het een idee om niet alleen met rode pen te strepen maar bijvoorbeeld met groen de goede antwoorden te markeren?

Over dat laatste is Fletcher vrij uitgesproken. Er zijn voldoende andere momenten in je klas, waarin je aan leerlingen kan aangeven dat je hen ziet en waardeert. Maar m.b.t. feedback, geef dat gewoon op een efficiënte manier, dat wil zeggen: kort en puntig de verbeterpunten aangeven. Bouw aan een feedbackroutine in je klas en leerlingen zullen zich daar vrij gemakkelijk naar voegen. Zo gaat dat in deze les, weten ze dan.

Een andere kwestie is het al dan niet werken met [tevoren gedeelde succescriteria](#). Fletcher geeft aan dat hij daar zelf van teruggekomen is. Succescriteria blijven voor veel leerlingen te abstract zonder voorbeelden. Fletcher geeft daarom de voorkeur aan 'modelling': het laten zien en bespreken van goede en minder goede voorbeelden, bijvoorbeeld met een [visualiser](#). Helaas vinden veel scholen dat apparaatje te kostbaar.

Fletcher neemt de deelnemers mee langs verschillende [feedback-soorten](#). Feedback gericht op de specifieke taak is zinnig, maar soms is het effectiever om feedback te geven waarmee leerlingen de volgende taal beter uitvoeren (subject) of zichzelf beter kunnen aansturen (self-regulation). En pas op voor feedback die op de persoon speelt (ego-involving feedback).

Motiveren

Tot slot is daar het vraagstuk van de motivatie. Hoe zorg je ervoor dat jouw zorgvuldig opgebouwde feedback ook daadwerkelijk door leerlingen wordt opgepakt? Fletcher presenteert een dia van een gele post-it. Daarop staat:

*I'm giving you these
 comments
 because I have high
 expectations
 and I know you can
 reach them.*

Yeager et al., 2014

Begin met te vertellen aan leerlingen waarom je feedback geeft, namelijk omdat je gelooft in hun capaciteiten. En verder: maak de taken overzichtelijk voor de leerling. Werk veel met korte interventies: 'Schrijf deze zin even anders', 'Tel nog eens op', twee minuten, drie minuten, niet te langdradig. Maak van feedback schaars goed. Zeg niet dat leerlingen altijd bij je terecht kunnen, want ze zullen niet komen. Zeg wel: today only! Ik ben er alleen vandaag nog voor feedback. Of: hierna geef ik jou nog eenmaal feedback, zorg dus dat je daarvan goed gebruik maakt. Werk met andere leerlingen als rolmodellen, die vertellen hoe zij hebben geleerd om feedback te gebruiken in hun voordeel. Investeer dus royaal in het aanleren van een goede leerhouding van je leerlingen.

Eye-opener

Bij navraag daags na de masterclass blijkt de kernboodschap van vertrouwen en hoge verwachtingen te blijven hangen. Waarom? 'Omdat het de simpelste manier is om leerlingen te motiveren. Zo spijker, kop, boem,' zegt docent Richard. Maar verreweg de meeste leraren zijn gevallen voor het adagium 'Less is more'. Ze realiseren zich ze vaak gewoon veel te veel willen. 'Als een leerling een essay schrijft ben ik geneigd alles van feedback te voorzien, waardoor de leerling voornamelijk bij veel fouten gedemotiveerd kan raken. Ik ga vanaf nu focussen op een bepaald aspect van het essay per les waardoor het voor zowel mij als docent als de leerling overzichtelijk blijft,' schrijft docente Engels Yvonne. Coördinator Blanca benadrukt hetzelfde: 'Kleine interventies op het juiste moment hebben meer impact op het leren dan veel interventies die niet het gewenste resultaat opleveren.' En docente Aardrijkskunde Marianne moet steeds denken aan het voorbeeld van de Salsa-dansles: 'Veel herhalen met steeds een kleine interventie, arm iets hoger, voet vooruit, en voor je het weet kun je dansen en vind je het nog leuk ook!'

En wat Harry Fletcher betreft: 'The challenge for teachers is not the lack of good ideas, but the lack of time to use them. So in the training, I tried to focus on a few key ideas: more feedback is not always better, delaying feedback can be usefull, helping students to see how using feedback is helping them to get better. I hope the teachers are able to support each other to form habits and routines which mean they come to use these ideas automatically: for example, always asking students to use a checklist before submitting work. One other thing would be to consider how they can start to spread their insights to others: a small group experimenting is very powerful, but the next step is convincing school leaders and colleagues to adopt these ideas too.'

I really enjoyed working with them: they seemed enthusiastic, really committed to improving their teaching, and very thoughtful about their teaching. I think this project is a really promising one and they seem to have benefited from it a lot.'

Ook benieuwd naar de ppt-dia's van de lezing van Fletcher op de conferentie? Bekijk ze [hier](#). En weten waar je zelf staat? Vul dan [de FE-scan](#) in én laat em ook door [je leerlingen invullen](#): wat zien, horen en ervaren zij?